

Phenomenology of Rural Entrepreneurship Development Challenges from the Leading Entrepreneurs' Viewpoints in Central District of Jiroft County

Saleh Shahrokhi Sardo¹ | Maryam Sharifzadeh^{✉2}

1. Department of Rural Development Management, Faculty of Agriculture, Yasouj University, Yasouj, Iran. E-mail: saleh.sh0028@yahoo.com
2. Department of Rural Development Management, Faculty of Agriculture, Yasouj University, Yasouj, Iran. (Corresponding Author). E-mail: m.sharifzadeh@yu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 6 Dec 2022
Received in revised form:
2 Jan 2023
Accepted: 9 Jan 2023
Available online:
9 Jan 2023

Keywords:
Entrepreneurship
Development;
Business Owners;
Phenomenology;
Jiroft.

Various evidence indicates that the analysis of the experiences of rural entrepreneurs can lead to the formation of a fundamental attitude, the examination of the existing shortcomings and challenges, the correction of the limitations ahead, the development of the future path, and ultimately, the improvement of the productivity of small enterprises. Therefore, the current study was conducted using the descriptive phenomenology method and with the aim of identifying the challenges of developing agricultural and rural entrepreneurship in the central district of Jiroft County. In this research, the Colaizzi method is used to extract meanings and concepts. Direct observations and semi-structured interviews were used to collect data. The participants included leading entrepreneurs in the agricultural and rural areas of the central part of Jiroft County. Using purposeful snowball sampling, 10 participants were interviewed until reaching data saturation and the usefulness threshold of available information. Results revealed that the challenges of agricultural entrepreneurship development in rural areas were categorized into seven clusters: economic challenges, policy-making and programming, support, educational and communicative challenges, infrastructural challenges, cultural challenges, and personal-psychological challenges. Among them, the main challenges were a closed economy, centralized planning, international developments, instability in input prices and product sales, levying heavy taxes on businesses, shipping costs, lack of capital and liquidity, bank interest rate, and lack of trust in investment in the agricultural and rural sector. In the end, operational solutions were presented to control and adjust the challenges.

Education and Management of Entrepreneurship, 2023, Vol. 1, No. 1, pp 19-34

Cite this article: Shahrokhi Sardo, S., & Sharifzadeh, M. (2023). Phenomenology of Rural Entrepreneurship Development Challenges from the Leading Entrepreneurs' Viewpoints in Central District of Jiroft County. *Education and Management of Entrepreneurship*, 1 (1), 19-34. doi: 10.22126/eme.2023.2457 (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2023.2457>

Publisher: Razi University

پدیدارشناسی چالش‌های توسعه کارآفرینی روستایی از دیدگاه کارآفرینان پیشرو در بخش مرکزی شهرستان جیرفت

صالح شاهرخی ساردو^۱ | مریم شریف‌زاده^۲

۱. گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.
رایانامه: saleh.sh0028@yahoo.com

۲. گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.
(نویسنده مسئول). رایانامه: m.sharifzadeh@yu.ac.ir

اطلاعات مقاله | چکیده

نوع مقاله: مقاله علمی - پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۱۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۰/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

دسترسی آنلاین: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

کلیدواژه‌ها:

توسعه کارآفرینی،

صاحبان کسب‌وکار،

پدیدارشناسی،

جیرفت.

شواهد مختلف حاکی از آن است که واکاوی تجربیات کارآفرینان روستایی می‌تواند منجر به شکل‌گیری نگرش اساسی، بررسی کاستی‌ها و چالش‌های موجود، اصلاح محدودیت‌های پیش رو و توسعه مسیر آینده و در نهایت بهبود بهره‌وری بنگاه‌های کوچک شود. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش پدیدارشناسی توصیفی و با هدف شناسایی چالش‌های توسعه کارآفرینی روستایی و کشاورزی در بخش مرکزی شهرستان جیرفت انجام شد. در این پژوهش از روش کلایزی برای استخراج مضامین و مفاهیم بهره گرفته شد. جمع‌آوری داده‌ها، با استفاده از مشاهده مستقیم و مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند صورت پذیرفت. مشارکت‌کنندگان، شامل کارآفرینان پیشرو در حیطه‌های کشاورزی و روستایی بخش مرکزی شهرستان جیرفت بودند. نمونه‌گیری به روش هدفمند از نوع گلوله‌برفی بود و مصاحبه‌ها با ۱۰ نفر از مشارکت‌کنندگان تا دستیابی به اشباع داده‌ها و آستانه سودمندی اطلاعات قابل دسترس ادامه یافت. یافته‌های پژوهش نشان دادند چالش‌های توسعه کارآفرینی کشاورزی در بستر مناطق روستایی در قالب ۷ محور «اقتصادی؛ سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛ پشتیبانی و حمایتی؛ آموزشی و ارتباطی - اطلاع‌رسانی؛ زیرساختی؛ فرهنگی؛ شخصیتی - روانشناختی» قابل تفکیک است. اقتصاد بسته، برنامه ریزی متمرکز، تحولات بین‌المللی، بی‌ثباتی در قیمت نهاده‌ها و فروش محصولات؛ اخذ مالیات‌های سنگین از کسب‌وکارها؛ هزینه‌های حمل و نقل؛ نبود سرمایه و نقدینگی، نرخ بهره بانکی، بی‌اعتمادی به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و روستایی اهم این چالش‌ها بودند. در پایان راهکارهایی عملیاتی برای کنترل و تعدیل چالش‌ها ارائه گردید.

آموزش و مدیریت کارآفرینی، دوره ۱، شماره ۱، سال ۱۴۰۱، صفحات ۳۴-۱۹

استناد: شاهرخی ساردو، صالح؛ شریف‌زاده، مریم (۱۴۰۱). پدیدارشناسی چالش‌های توسعه کارآفرینی روستایی از دیدگاه کارآفرینان پیشرو در بخش

مرکزی شهرستان جیرفت. آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۱(۱)، ۱۹-۳۴. doi: 10.22126/eme.2023.2457

© نویسنندگان

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2023.2457>

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

امروزه ناکارآمدی رویکردهای خصوصی‌سازی و تمرکززدایی (هاشمی و حجازی^۱، ۲۰۱۱) در بستر مناطق روستایی جوامع مختلف، فرصت نقش‌آفرینی کارآفرینی در بخش کشاورزی و روستایی را به‌عنوان عامل مولد اشتغال پایدار و افزایش مزیت رقابتی دوچندان ساخته است (شلیفر و لاپورتا^۲، ۲۰۰۸؛ کانیا و همکاران^۳، ۲۰۲۱). درواقع، کارآفرینی روستایی با مداخله‌گری در تجدید و بازآرایی ساختار اقتصاد روستایی (ایه‌جی‌امایزو^۴، ۲۰۱۹؛ نگاین و همکاران^۵، ۲۰۲۱) و با تقویت ظرفیت اجتماعات محلی، چرخش موتور اشتغال و درآمد (رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹) زمینه‌های ایجاد، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها و به‌تبع آن افزایش ثروت و درآمد، بهبود امنیت غذایی و کیفیت زندگی، تسریع رشد اقتصادی، کاهش فقر و سرانجام توانمندسازی افراد در بستر روستایی را فراهم می‌سازد (کانیا و همکاران، ۲۰۲۱؛ شلیفر و لاپورتا، ۲۰۰۸).

در چنین شرایطی، سیاست‌گذاری‌های کلان کشورها به سمت حمایت از ایجاد و توسعه چنین کسب و کارهایی سوق می‌یابد (محمدی الیاسی و نوتاش، ۱۳۹۰). بر این مبنای کارکرد و ساختار روستاها، فراهم‌کننده و زمینه‌ساز مزیت برای ایجاد کسب‌وکارهای کوچک و خرد مقیاسی است (نیسکانن^۶، ۲۰۰۷) که با ایجاد شبکه‌های ارتباطی منظم و همکاری‌های درون‌شبکه‌ای نظام‌مند، ضمن دستیابی به شاخص‌های تولید انبوه، از مزیت‌هایی نظیر نوآوری و تنوع برخوردار هستند (برخورداری، ۱۳۸۹). فزون بر آن، اشتغال‌زایی و انعطاف‌پذیری در کنار ظرفیت سودآوری و بهره‌وری از ویژگی‌های بارز بنگاه‌های خردمقیاس عنوان شده است (امیرخانی و اسکندری، ۱۳۹۰؛ اجمری^۷، ۲۰۱۲).

بدیهی است، تقویت بنگاه‌های خرد و متوسط مقیاس در بخش کشاورزی مستلزم شناخت صحیح فرصت‌ها، بهره‌گیری از سرمایه‌های راکد، سازمان‌دهی و مدیریت بهینه منابع و عملی ساختن ایده‌های نوین در این بخش است (خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۹۰). بر همین اساس، شناخت تجربیات همه‌جانبه کارآفرینان بخش کشاورزی و روستایی می‌تواند به شکل‌گیری نگرش بنیادی، برای بازننگری در مورد نواقص و موانع موجود، اصلاح محدودیت‌های پیش رو و توسعه مسیر آتی و در نهایت کارایی و بهره‌وری بالاتر بنگاه‌های خرد کشاورزی در روستاها بینجامد (علیخانی دادوکلایی، ۱۳۹۳). ذکر این نکته ضروری است که در کشور ایران، تنها ۱۰ درصد از کارآفرینان، موفق به آغاز و ادامه فعالیت خود می‌شوند و ۹۰ درصد دیگر به‌علت وجود همین چالش‌ها و موانع که در مناطق روستایی وضعیت بغرنج‌تری دارند، در مرحله راه‌اندازی متوقف می‌شوند (شفیعی و شقاقی، ۱۳۸۲).

شهرستان جیرفت، به‌عنوان یکی از قطب‌های اصلی کشاورزی کشور (هند کوچک ایران) برشمرده می‌شود که در آن، وضعیت اقلیمی و خاک حاصلخیز و از سویی، وجود منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی، زمینه تولید میلیون‌ها تن از محصولات گرمسیری و سردسیری را فراهم ساخته است، به‌گونه‌ای که در این شهرستان، سالانه

1. Hashemi & Hejazi
2. Shleifer & La Porta
3. Kania et al.
4. Ihejiamaizu
5. Nguyen et al.
6. Niskanen
7. Ajmeri

بیش از ۱۷۲ هزار تن محصولات گلخانه‌ای (خیار؛ بادمجان؛ توت‌فرنگی؛ گوجه‌فرنگی و فلفل و...) تولید و به بازارهای داخلی و خارجی صادر می‌شود. این شهرستان در کشت‌های گلخانه‌ای سبزی و صیفی با دارا بودن بیش از ۴۰ درصد از گلخانه‌های کشور (۲۵۰۰ هکتار) و تولید بیش از ۴۰۰ هزار تن محصول به‌عنوان بزرگ‌ترین گلخانه طبیعی کشور، رتبه اول را دارا است (سازمان جهاد کشاورزی جنوب کرمان، ۱۴۰۰). حال آنکه توسعه بنگاه‌های گلخانه‌ای این شهرستان به‌عنوان یکی از قطب‌های اصلی کشاورزی کشور با چالش‌های چندی مواجه است. بخشی از این امر ناشی از ماهیت فعل تولید در بخش کشاورزی (بالا بودن ریسک) بوده و کمبود امکانات و ظرفیت‌ها، ضعف مدیریت شیوه‌های اجرای کارآفرینی و... بر آن بیشتر دامن زده است. بر همین اساس، هدف مطالعه حاضر، شناسایی چالش‌های توسعه کارآفرینی روستایی و کشاورزی در بخش مرکزی شهرستان جیرفت با استفاده از مطالعه کیفی پدیدارشناسی توصیفی است تا با شناسایی این چالش‌ها و از سویی، با توجه به مشکل اشتغال در جامعه، بتوان گامی مؤثر در کاهش و رفع آن‌ها برداشت.

هرچند در رابطه با عوامل موفقیت کارآفرینی روستایی، مطالعات متعددی صورت گرفته، اما شناسایی چالش‌ها و بعضاً موانع توسعه کارآفرینی روستایی مورد غفلت واقع شده است. مرور سابقه تحقیقات در این حیطه نشان می‌دهد، پژوهش‌های انگشت‌شماری به‌طور ژرف‌انگر و با رویکرد کیفی به توسعه این نوع شناخت همت گمارده‌اند. محمدی الیاسی و نوتاش (۱۳۹۰) در مطالعه ریشه‌های شکست کارآفرینان کارکشته ایرانی، با استفاده از تحقیق روایتی و تکنیک مصاحبه‌های عمیق، به مواردی نظیر نداشتن دانش، تجربه و مهارت‌های کافی؛ چالش‌های بازاریابی و فروش؛ شراکت نامناسب؛ انعطاف‌پذیری در روش؛ مشکلات مالی؛ شیفتگی به مسیر خطا؛ نامساعد بودن محیط کسب‌وکار؛ و کمبود منابع مالی و انسانی اشاره کردند.

در همین راستا، نتایج مطالعه امیری و همکاران (۱۳۸۸) از موانع فرهنگی، آموزشی و ارتباطی، حمایتی و زیربنایی، محدودیت‌های بازار و محیط کار، قانونی و اداری، اقتصادی و مالی حکایت دارد. یاسوری و همکاران (۱۳۹۴) نیز در رابطه با تحلیل موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان در دهستان گوراب استان گیلان، به موانعی از قبیل کمبود امکانات، موانع فرهنگی، اقتصادی و مالی (هزینه بالای حمل و نقل)، زیرساختی، اطلاع‌رسانی، فردی و روان‌شناختی اشاره کرده‌اند؛ اما با وجود این موانع اذعان نمودند، زمینه‌های فردی و بسترهای محیطی لازم برای ایجاد و توسعه کسب‌وکار مربوط به زنان روستایی وجود دارد. از سویی، نتایج مطالعه ظریفیان و همکاران (۱۳۹۴) در رابطه با ویژگی‌های روان‌شناختی مؤثر بر کارآفرینان، نشان داد که آن‌ها دارای «ریسک‌پذیری، توفیق‌طلبی و خلاقیت» بالایی هستند.

علیدوست و همکاران (۱۳۹۱) با مطالعه اولویت‌بندی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان گرمسار، موانع اقتصادی، آموزشی، روان‌شناختی، فرهنگی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی را به‌ترتیب اولویت برشمردند. در همین راستا، محمدی (۱۳۹۰) سه دسته موانع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را به‌عنوان موانع اصلی اشتغال زنان در ایران برشمرد که از این میان «موانع فرهنگی» مهم‌ترین شناخته شدند. یافته‌های پژوهشی در نیجریه شبکه‌های جاده‌ای ضعیف، ناآرامی‌های اجتماعی، حمایت مالی کم، فساد و اندازه بازار را به‌عنوان چالش‌هایی برای کارآفرینی روستایی نشان می‌دهد (ادوامی و کیسر، ۲۰۲۰). در هند مهم‌ترین چالش‌های کارآفرینی روستایی، نگرش منفی روستائیان، سطح مهارتی اندک کارگران روستایی، فقدان دانش فنی، دشواری در تدارک مواد اولیه، تشریفات قانونی، بازاریابی و مسائل مرتبط با ریسک بازار و رقابت، فقدان

تسهیلات زیرساختی و کمبود بودجه عنوان شده است (پاتل و چاودا، ۲۰۱۳).

یافته‌های پژوهشی مشابه در اندونزی نشان می‌دهد، محدودیت سرمایه، زمین محدود و نوسانات قیمت و موانع فنی مختلف کشاورزان را در زمینه کارآفرینی به چالش می‌کشد (نورالالا، ۲۰۲۱). مهم‌ترین نتایج مطالعات (ساگزنآ، ۲۰۱۲؛ هندروسون، ۲۰۰۲؛ فورتوناتو، ۲۰۱۴) بیانگر آن است که مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی روستایی و کشاورزی شامل، کمبود منابع انسانی ماهر؛ عدم مقبولیت کسب‌وکار آزاد نسبت به مشاغل دولتی؛ سطح پایین آموزش؛ محیط‌های خانوادگی؛ نبود بازاریابی مناسب برای عرضه محصولات؛ نوسانات شدید قیمت نهاده‌ها و محصولات؛ کمبود قدرت خرید مردم؛ قوانین و مقررات دست و پاگیر اداری؛ عدم ارتباطات و حمل و نقل مناسب در روستاها، بی‌اعتمادی به کارآفرینان بخش کشاورزی و رواج مقاطعه‌کاری است و همین موارد باعث شده تا کارآفرینان فعال در بخش کشاورزی، نتوانند آن‌گونه که باید و شاید به فعالیت مستمر خود ادامه بدهند و کارآفرینان بالقوه نیز، ریسک ایجاد چنین کسب‌وکارهایی را در حد مورد انتظار متقبل نمی‌شوند. از آنجایی که موانع توسعه‌یافتگی بسته به تجربه آگاهانه افراد و مراجع ذی‌ربط تعبیر متفاوتی دارد، بنابراین لازم است ماهیت این مقوله بر مبنای فهم عمیق تجارب و توصیف صریح مطلعان بررسی گردد. بدین منظور پدیدارشناسی توصیفی موانع توسعه کسب‌وکارهای روستایی و کشاورزی از دید صاحبان مشاغل کشاورزی و روستایی می‌تواند فهم عمیق‌تری در خصوص چالش‌های کلیدی این حوزه و علل ریشه‌ای آن ایجاد نماید. لذا، سؤال اصلی این پژوهش آن است که مطلعان و متصدیان کسب‌وکارهای کارآفرینانه کشاورزی و روستایی با چه چالش‌هایی مواجه می‌باشند؟ توصیف ماهیت مشکلات توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه از دید این افراد چیست و چه راهکارهایی را برای رفع این چالش‌ها می‌توان برشمرد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از لحاظ هدف کاربردی است و با بهره‌گیری از رویکرد کیفی با روش پدیدارشناسی توصیفی^۶ صورت گرفته است. در این روش اغلب تجارب، طرز فکر، طرز تلقی و در یک کلام، دنیای درونی و ذهنی افراد به تصویر کشیده می‌شود و بدون تفسیر و دخالت پیش‌فرض‌های ذهنی محقق در مورد آن فرد یا پدیده تجربه شده (مورد مطالعه)، محقق از عینیت به سوی انتزاع فزاینده پیش می‌رود (ادیب حاج‌باقری و همکاران، ۱۳۹۰). مشارکت‌کنندگان نوشتار پیش رو را کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای فعال مربوط به بخش روستایی و کشاورزی، در بخش مرکزی شهرستان جیرفت تشکیل دادند. چارچوب اولیه نمونه، با مراجعه به سازمان جهاد کشاورزی منطقه جیرفت و کهنوج؛ اداره کل تعاون روستایی؛ شهرک‌های صنعتی و اصناف، تدوین شد که شامل ۲۰ کارآفرین پیشرو در حیطه توسعه کشاورزی و روستایی بودند. نمونه‌گیری به شیوه هدف‌مند - گلوله‌برفی انجام شد.

در پژوهش‌های کیفی، نمونه‌گیری مبتنی بر هدف است و هدف از آن، فهم پدیده مورد نظر است، بنابراین پژوهشگر باید از میان افرادی که دارای تجربه‌های کافی درباره پدیده مورد مطالعه هستند و می‌توانند بهترین

1. Patel & Chavda
2. Nurlaela
3. Saxena
4. Henderson
5. Fortunato
6. Descriptive phenomenology

اطلاعات را ارائه کنند، نمونه‌ها را انتخاب کند. به چنین افرادی مطلعین کلیدی گفته می‌شود. همچنین اشباع تئوریک داده‌ها، تعیین‌کننده حجم نمونه است (عابدی، ۱۳۸۵). فرایند جمع‌آوری داده‌ها تا سطح اشباع نظری و آستانه سودمندی اطلاعات قابل دسترس^۱ (تا جایی که برای محققان ضمن دستیابی به شناخت مورد نظر، بینش و اطلاعات بیشتری قابل دستیابی نیست)، از طریق مصاحبه‌های انفرادی نیمه‌ساختارمند و مشاهده مستقیم و یادداشت‌برداری‌های میدانی با ۱۰ نفر از کارآفرینان پیشرو در حیطه‌های مورد مطالعه ادامه یافت که با همین تعداد اشباع نظری (تئوریک) حاصل شد.

مدت‌زمان انجام مصاحبه‌ها از ۳۵ تا ۵۵ دقیقه متغیر بود. همه اطلاعات با رضایت کارآفرینان مورد مطالعه ضبط شدند و به‌طور کامل روی کاغذ پیاده‌سازی و نسخه‌برداری شد. بعد از انجام مصاحبه‌ها، از تحلیل محتوای کیفی به روش هفت مرحله‌ای کلایزی^۲ رایج در پدیدارشناسی بهره گرفته شد. در مرحله اول، بعد از ضبط و واکاوی مصاحبه‌ها در چندین دفعه اظهارات آنان کلمه به کلمه روی کاغذ نوشته شد و در مرحله بعدی، مضامین مشخص شدند. مرحله سوم، مفهوم‌سازی از عبارات‌های استخراج‌شده صورت گرفت. در مرحله چهارم، مفاهیم تدوین‌شده به دقت مطالعه و سپس براساس تشابه به دسته‌های موضوعی یا مفاهیم اصلی دسته‌بندی شد. سپس، برای توصیف جامع از پدیده، دسته‌های موضوعی مختلفی که معانی مشابه داشتند شکل گرفت. از طرفی در مرحله ششم توصیف جامعی از پدیده در حال مطالعه با بیانی آشکار و بدون ابهام ارائه شد و در مرحله پایانی برای اعتباربخشی و تعیین روایی، از فن کنترل اعضاء^۳ بهره گرفته شد. به این ترتیب که بعد از ارائه نتایج، مطابق با آخرین مرحله الگوی کلایزی، با مراجعه مجدد به هر یک از شرکت‌کنندگان، نسبت به صحت و اعتبارسنجی نهایی یافته‌ها، اطمینان حاصل شد (عابدی، ۱۳۸۹؛ بورنس و گرو^۴، ۲۰۰۵). مشخصات و ویژگی‌های کسب‌وکارهای مورد مطالعه در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. ویژگی‌های مشاغل ایجادشده توسط کارآفرینان

سن و جنسیت افراد مورد مطالعه	نوع کسب‌وکار کارآفرینانه	سابقه فعالیت در حرفه
فرد اول- ۴۷ ساله- مرد	سازه گلخانه توت‌فرنگی	۷ سال
فرد دوم- ۴۳ ساله- مرد	پرورش ماهی گرمابی (آبزی‌پروری)	۸ سال
فرد سوم- ۳۹ ساله- مرد	پرورش طیور (مرغ گوشتی)	۱۱ سال
فرد چهارم- ۳۱ ساله- مرد	صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی	۴ سال
فرد پنجم- ۳۷ ساله- مرد	دام‌پروری نیمه‌صنعتی	۹ سال
فرد ششم- ۴۵ ساله- مرد	زراعت و کشاورزی مکانیزه و نوین	۱۵ سال
فرد هفتم- ۳۶ ساله- مرد	پرورش زنبورعسل (زنبورداری)	۹ سال
فرد هشتم- ۴۲ ساله- مرد	صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی	۷ سال
فرد نهم- ۴۱ ساله- زن	صنایع دستی روستایی (قالی‌بافی)	۵ سال
فرد دهم- ۴۴ ساله- مرد	پرورش و تکثیر قارچ	۸ سال

بحث و نتایج

یافته‌های حاصل از پرسش سؤال‌های چپستی، چگونگی و چرایی^۵، با استفاده از راهبرد جمله به جمله، در یک بانک اطلاعاتی جمع‌آوری و سامان‌دهی شد. نتیجه‌ی این مرحله شناسایی کدهای کلیدی بود. سپس با ادغام

1. Theoretical saturation and usefulness threshold of available information
2. Colaizzi's method
3. Member checks
4. Burns & Grove
5. What, How & Why

موارد مشابه و حذف عبارات تکراری، مضامین استخراج‌شده در قالب عبارات معنادار فرموله و مفاهیم مستخرج شدند. تجربه مفهومی کارآفرینان از چالش‌های موجود در مسیر کارآفرینی در قالب عبارات معنادار در قالب ۳۳ معنی فرموله به‌دست آمد که در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. چالش‌های پیش رو در کسب‌وکار کارآفرینانه، عبارات‌های استخراج‌شده

عبارت	کد باز مستخرج از دیدگاه کارآفرینان در مناطق روستایی
۱ نبود امکانات برای گسترش صنعت تبدیل و بسته‌بندی در مناطق روستایی	
۲ نظارت و سرکشی‌های کم‌رنگ دستگاه‌ها در خصوص راه‌اندازی کسب‌وکار در مناطق روستایی	
۳ نبود مکان‌های مناسب جهت راه‌اندازی کسب‌وکار در مناطق روستایی	
۴ نبود برنامه‌ریزی مناسب در پرداخت به‌موقع تسهیلات و طولانی‌بودن پرونده اداری	
۵ موازی‌کاری دستگاه‌های دست‌اندرکار و فساد اداری	
۶ عدم پشتیبانی از کارآفرینان در توزیع اعتبارات و نهاده‌ها در دستگاه‌ها و ادارات و رواج واسطه‌گری و دلالتی	
۷ نبود امکانات جهت بازاریابی محصولات کشاورزی	
۸ نبود مراکز کارآفرینی در جیرفت و یا سایر ارگان‌های حمایت‌کننده	
۹ اخذ مالیات‌های سنگین از کسب‌وکارهای ایجادشده در مناطق روستایی و عدم ارائه مشوق‌های اقتصادی	
۱۰ بی‌ثباتی در سیاست‌های حمایتی آتی دستگاه‌ها در قبال توسعه و تحقیق و کم‌بودن پژوهش‌های تحقیقاتی و کاربردی در زمینه‌های مختلف توسعه کسب‌وکار در مناطق روستایی	
۱۱ نبود امنیت برای سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی	
۱۲ بی‌ثباتی در قیمت فروش محصولات کشاورزی	
۱۳ قوانین و مقررات دست و پاگیر برای صادرات محصولات	
۱۴ فقدان سرمایه کافی و بالا بودن هزینه‌ها برای راه‌اندازی کسب‌وکار در مناطق روستایی	
۱۵ ضعف نظام بیمه‌ای از کسب‌وکارهای کارآفرینانه در مناطق روستایی	
۱۷ نرخ بالای بهره وام‌های اعطایی از بانک با بازپرداخت کوتاه‌مدت	
۱۸ پایین بودن مهارت ارتباطی بین مدیران کسب‌وکارها با کارگران و کارآفرینان دیگر	
۱۹ بالا بودن نرخ حمل و نقل و جابجایی به‌علت دور دست بودن بازارها در مناطق روستایی	
۲۰ فرهنگ‌سازی ضعیف در خصوص کارآفرینی در مناطق روستایی	
۲۱ بی‌اعتمادی به کارآفرینان بخش کشاورزی (به‌علت صرف وام‌های کشاورزی در محلی غیر از کسب‌وکار کارآفرینانه کشاورزی)	
۲۲ بی‌انگیزگی و روحیه ضعیف نوآوری در افراد برای راه‌اندازی کسب‌وکار در مناطق روستایی	
۲۳ نبود بانک اطلاعاتی کارآفرینان جهت مشاوره و راهنمایی آنان در مناطق روستایی	
۲۴ ضعف در آموزش و مشاوره برای راه‌اندازی کسب‌وکار	
۲۵ نبود تشکلهای و تعاونی‌های کارآفرین در مناطق روستایی	
۲۶ عدم دسترسی به نیروی ماهر و متخصص در محیط روستایی برای توسعه کسب‌وکار	
۲۷ وجود فرهنگ آبروی‌گری و در یک کلام تقدیرگرا بودن مردم (دریافت حقوق اندک و مستمر ماهیانه از مشاغل دولتی)	
۲۸ نداشتن قدرت ریسک‌پذیری در راه‌اندازی کسب‌وکار در مناطق روستایی و ترس از مواجه شدن با چالش‌ها	
۲۹ دید منفی و بدبینی مردم و کارآفرین به نهادها و ارگان‌های تسهیل‌کننده ایجاد کسب‌وکار در مناطق روستایی	
۳۰ نبود زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری در مناطق روستایی	
۳۱ قوانین و مقررات سخت برای ثبت شرکت‌ها و فعالیت‌های کارآفرینی در مناطق روستایی	
۳۲ اهمیت کم اجتماع به کارآفرینی و برخوردهای نامناسب برخی از سازمان‌ها با کارآفرینان	
۳۳ کمبود برنامه‌های ارائه‌شده از طریق رسانه‌های جمعی و گروهی در مورد تشویق افراد به راه‌اندازی کسب‌وکار	

پس از پالایش کدهای اولیه و تلفیق کدهای همپوشان، مفاهیم استخراج‌شده به ۷ محور «اقتصادی؛ سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛ پشتیبانی و حمایتی؛ آموزشی و اطلاع‌رسانی؛ زیرساختی؛ فرهنگی؛ شخصیتی- روان‌شناختی» تفکیک شدند که در ادامه هر کدام از این مفاهیم شرح داده شده‌اند. مضمون مفاهیم اقتصادی چالش‌ها در زمینه توسعه کارآفرینی حکایت از آن داشت که فقدان سرمایه کافی

و بی‌ثباتی‌های مالی نخستین چالش اقتصادی توسعه کارآفرینی است. در این زمینه کارآفرین پیشرو ۴۷ ساله در زمینه کشت گلخانه‌ای توت‌فرنگی اشاره می‌کند که: «... یکی از طرف حساب‌های ما بانک‌ها. امروز بدون گرفتن وام هیچ کسب‌وکاری که تولید خوبی داشته باشه، نمیشه راه انداخت؛ اما همین بانک‌ها با دادن یه وام برای راه‌اندازی و یا گسترش حیطة کار، اندازه همه دارایی‌های من و امثال من ضامن / چک / سفته و... می‌خواد. تا که وامو به آدم میدن، فوراً میگن از ماه بعد قسط‌ها شروع میشه و مدت تنفس وام کوتاهه».

بدیهی است این نابسامانی با نظام مالیاتی نامناسب و نرخ بهره وام‌های دریافتی تشدید شده، در عین حال، بستر حمایتی نامناسب مانند قیمت حامل‌های سوخت و به‌تبع آن، کرایه وسایل حمل و نقل بر حاد شدن وضعیت کمک می‌کند. به‌طوری‌که کارآفرین ۳۹ ساله بخش دام و طیور اشاره می‌کند که: «... مشکل ما اینه که توی بازار، ثبات قیمت برای فروش و خرید، وجود نداره و در تمام فصل تولید دغدغه داریم که کی ورشکست می‌شیم. همین‌طور، مالیات رو قرار بود از من تولیدکننده کمتر بگیرن و یا اصلاً بگیرن، ولی همش وعده پوچه...». از سوی دیگر، کارآفرین پیشرو ۴۳ ساله در بخش شیلات اظهار می‌دارد که: «... ما تمام محصولمونو که نمی‌تونیم توی جیرفت بفروشیم و بیشتر می‌فرستیم زاهدان و اصفهان و... برای مثال، پول یه کامیون ده تن بار تا مقصد خیلی زیاده».

این یافته پژوهش حاضر، با نتایج مطالعات امیری و همکاران (۱۳۸۸)، محمدی (۱۳۹۰)، علیدوست و همکاران (۱۳۹۱)، یاسوری و همکاران (۱۳۹۴) و فورتوناتو (۲۰۱۴) هم‌خوانی و مطابقت دارد. در نمودار شماره ۱ مفاهیم و خوشه حاصل از این چالش آمده است.

نمودار ۱. چالش‌های اقتصادی توسعه کارآفرینی روستایی

ضعف در نظام برنامه‌ریزی تسهیلات، چالش‌های قانونی ثبت شرکت کارآفرینانه، ضعف بدنه نظام بیمه‌ای کسب‌وکارهای کارآفرینانه است. در این زمینه کارآفرین ۳۱ ساله بخش صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات کشاورزی اشاره می‌کند که: «... در زمینه اعطای وام اولویت با کسانیه که پارتنی دارن و یه نفر از رئیس و رؤسا سفارششو می‌کنه، اگر این وسط اعتراضی می‌کنیم میگن که هنوز جواب درخواست وام شما از بالا (مرکز استان یا تهران) نیومده، در صورتی که ۱۰۰ درصد مطمئنم که من چندین ماه قبل‌تر درخواست وام داده بودم، به همین علت، مدت‌زمان درخواست تا اعطای وام خیلی طولانی میشه و...». از طرفی، کارآفرین ۳۹ ساله بخش دام و طیور اذعان می‌کند که: «... تمام طیور ما بیمه هست ولی در مواقع ضرر، بیمه به تمام وعده‌هایی که داده عمل نمی‌کنه و با یه سری قوانین سخت و دست‌وپاگیر، مبالغی رو که باید بپردازه شونه خالی می‌کنه».

بی‌ثباتی در قیمت تمام‌شده فروش محصولات کشاورزی نیز ناشی از حمایت ضعیف از تولیدکنندگان این بخش است و از دیگر مضامین چالش‌زای حیطة اقتصادی است. به‌طوری‌که کارآفرین ۴۳ ساله بخش شیلات اشاره می‌کند که: «... حمایتی از تولیدکننده نمیشه، همه نهاده‌های ما از خوراک بچه‌ماهی تا وسایل سالن

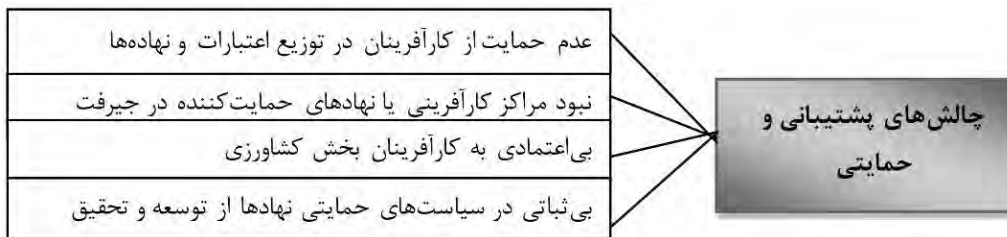
تکثیر ماهی، قیمت‌هاشون تصاعدی بالا میره، ولی نوبت فروش من تولیدکننده که می‌رسه، می‌گن قیمت گوشت ماهی نسبت به پارسال نباید بالا بره. پس این وسط زحمت و مخارج و هزینه‌های من چجوری باید در بیاد؟»

قوانین و مقررات دست و پاگیر صادرات، موازی کاری دستگاه‌های دست‌اندرکار و فساد اداری و در نهایت، نبود امنیت برای سرمایه‌گذاری در مناطق روستایی کدهای مفهومی مستخرج از عبارات موضوعی در حیطه سیاست‌گذاری در برنامه‌ریزی‌ها بود. در همین راستا، کارآفرین پیشرو ۴۴ ساله در زمینه کشت و تکثیر قارچ اشاره می‌کند که: «... ما با ارگان‌های مختلفی مثل (سازمان تعاون روستایی/ بانک کشاورزی/ سازمان جهاد کشاورزی) سروکار داریم، هر زمانی که برای یه کار کوچک میریم خدمتشان، می‌گن این کار مربوط به ما همیشه و مربوط به فلان سازمانه و همین‌طور مثل توپ فوتبال ما رو پاس‌کاری می‌کنن». همین‌طور، کارآفرین نمونه ۴۵ ساله بخش زراعت مکانیزه، اشاره می‌کند که: «... اگه مسئولین نهاده‌ها (کود/ سم/ نهال/ کارتن/ پلاستیک و...) را به‌طور متعادل به دست کشاورز برسون، خیلی از موانع ما کمتر میشه و از دست دلالتان هم خارج میشه. یه وقت‌هایی همه ارگان‌ها بدون هماهنگی نهاده‌هایی مثل (کود/ سم و...) را باهم و توی یه مدت خاص بین کشاورزان پخش می‌کنن، یعنی یه بودجه از بالا میاد و همشون باهم می‌خوان محبت کنن ولی اینا همش واسه نمایش دادن و شوآف خودشونه نه محض رضای کشاورز...». در نمودار ۲ مفاهیم و خوشه حاصل از آن آمده است. این مضامین با نتایج مطالعات یاسوری و همکاران (۱۳۹۴)، علیدوست و همکاران (۱۳۹۱) و ساگزا (۲۰۱۴) مطابقت دارد.

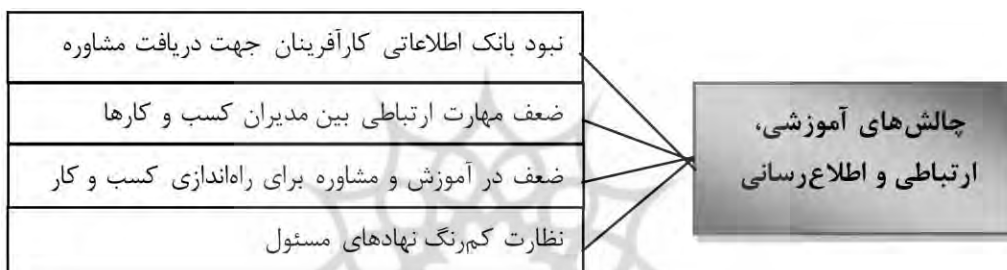
نمودار ۲. چالش‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی توسعه کارآفرینی روستایی

از دیگر چالش‌های توسعه کارآفرینی به‌باور مطلعین کلیدی، چالش پشتیبانی و حمایتی بود. در این راستا کارآفرین ۴۱ ساله، صنایع‌دستی روستایی و قالی‌بافی اشاره می‌کند که: «...حدود ۷ ساله که توی یکی از صندوق‌های اعتباری خرد زنان روستایی عضو هستم و توی این مدت فقط یه بار تونستم وام بگیرم و اونم با مبلغ خیلی ناچیز ۲ تومن، در عوض اشخاصی هستن که ۳ سال عضو شدن ولی تو همین مدت ۲ بار وام گرفتن. از طرفی، توی شهرمون حتی یه مرکز کارآفرینی نیست که بتونیم ایده‌هامونو برای توسعه کارمون ارائه کنیم و یا ایده جدیدی بگیریم...». همین‌طور، کارآفرین ۳۷ ساله بخش دام‌پروری اذعان می‌نماید: «... ما از مرکز تحقیقات کشاورزی جیرفت، فقط یه تابلوی بزرگ می‌بینیم، ولی هیچ تحقیق به‌دردبخوری در راستای مشکلات کشاورزی و دام‌پروری منطقه، انجام نمیشه و نتایج تحقیقاتی هم که انجام میشه به دستمون نمی‌رسه تا حداقل تو فصلی که امراض زیاده، جلوی ضررمونو بگیره». این مضامین با نتایج برخی مطالعات هندرسون (۲۰۰۲) و فورتوناتو (۲۰۱۴) مطابقت دارد. در نمودار ۳ مفاهیم و خوشه حاصل از آن آمده است.

نمودار ۳. چالش‌های پشتیبانی و حمایتی توسعه کارآفرینی روستایی

بنیه آموزشی، ارتباطات و تسهیم اطلاعات کسب‌وکار، به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی در راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکارها به‌شمار می‌روند. در نمودار ۴ مفاهیم و خوشه حاصل از کدگذاری مفاهیم ارائه شده است. این یافته با نتایج مطالعات مختلف همچون مطالعه امیری و همکاران (۱۳۸۸)، یاسوری و همکاران (۱۳۹۴)، هندرسون (۲۰۰۲) و ساگزنا (۲۰۱۲) هم‌راستا است.

نمودار ۴. چالش‌های آموزشی، ارتباطی و اطلاع‌رسانی توسعه کارآفرینی روستایی

در این راستا کارآفرین پیش رو ۴۷ ساله درزمینه کشت‌های گلخانه‌ای می‌گوید: «... وقتی سالن‌های گلخانه منو مرض می‌گیره، هیچ آموزش و مشاوره‌ای، انجام نمیدن ولی توی تبلیغاتشون که همش فیلم و خودنمایی هسته، می‌نویسن فلان تعداد مروج برای سرکشی و نظارت رفته توی گلخانه‌ها... ولی ما رنگ و قیافه یکیشونم ندیدیم...». از طرفی کارآفرین ۳۶ ساله بخش پرورش زنبورعسل اشاره می‌کند که: «... چطوریه که برای شروع کسب‌وکار حتی اسامی افراد کارآفرین رو به ما نمیدن و میگن آمارهامون محرمانه س...؟». فزون بر این کارآفرین ۳۱ ساله بخش صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات کشاورزی اظهار می‌دارد: «... هر زمان برای کاری رجوع کردم، یا دارن با موبایل‌هاشون بازی می‌کنن، یا میگن الان جلسه هسته یا اینکه ریس رفته مأموریت و نیسته که امضا کنه؛ الان وقت صبحانه هست و برو فلان روز بیا و...». زیرساخت‌های ضعیف و نامناسب از دیگر چالش‌های توسعه کارآفرینی است. مضامین دیدگاه مطلعین کلیدی در این خصوص در قالب مفاهیم و خوشه در نمودار ۵ آمده است. در این راستا کارآفرین پیشرو ۴۷ ساله در زمینه کشت‌های گلخانه‌ای اظهار داشت: «... هیچ جایگاه بسته‌بندی برای توت‌فرنگی در جیرفت نیسته و ما تمام این کارها را با نیروی کارگر فصلی و یا کارگر روزمزد انجام میدیم که هزینه تولید هر کیلو توت‌فرنگی خیلی بالاتر از اونی هسته که می‌فروشیمش...». فزون بر این کارآفرین ۳۱ ساله بخش صنایع تبدیلی و تکمیلی محصولات کشاورزی اشاره می‌کند که: «... گرفتن زمین (سند مالکیت و یا اجاره) از سازمان‌های دست‌اندرکار برای راه‌اندازی کسب‌وکار خیلی سخته و به هرکسی زمین نمیدن، از طرفی، وقتی با هزار زحمت کاری راه‌اندازی میشه، اگه دستگاه‌ها خراب بشن، به‌خاطر کوچک‌ترین نقصی باید بریم مرکز استان و هیچ نیروی متخصصی توی جیرفت پیدا نمیشه». از طرفی، به گفته کارآفرین ۴۳ ساله بخش شیلات: «... همیشه خودم کارهای مربوط به بازاریابی و فروش محصولو انجام میدم و حتی به‌خاطرش مجبور

شدم تا اربیل عراق هم برم، چون اگه توی همین دوتا فصلی که ماهی گرمابی تولید می‌کنم، نتونم بفروشمش تمام سال رو باختم...». همچنین، کارآفرین ۳۷ ساله بخش پرورش دام اشاره می‌کند که: «... همه به‌خاطر گیر آوردن کار حتی اگه بخور و نمیر باشه، رفتن سمت شهر و روستاها خالی از جمعیت ماهر و جوان شده. چون همه اولویت‌ها رو اول میدن به شهر...». از سوی، کارآفرین ۳۹ ساله بخش طیور اظهار نمود: «... هیچ صنایع تبدیلی و تکمیلی پیشرفته‌ای در منطقه جیرفت وجود نداره. چون که مرغ گوشتی، باید بعد از کشتارگاه یه شوک آب گرم ببینه تا پرش راحت کنده بشه...». این چالش‌های زیرساختی با نتایج مطالعات پیشین همچون مطالعه‌ی امیری و همکاران (۱۳۸۸)، یاسوری و همکاران (۱۳۹۴)، هندرسون (۲۰۰۲)، فوروناتو (۲۰۱۴) و ساگزا (۲۰۱۲) مطابقت دارد.

نمودار ۵. چالش‌های زیرساختی توسعه کارآفرینی روستایی

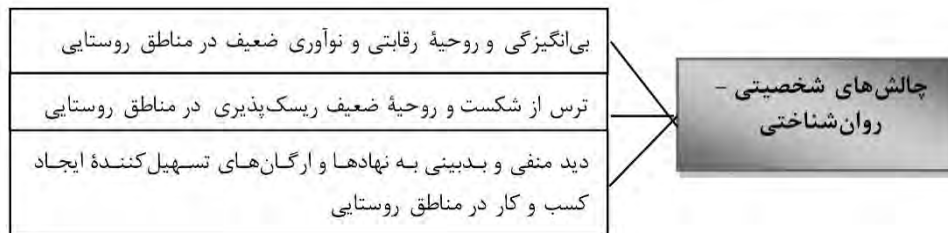
برای ایجاد یک کسب‌وکار کارآفرینانه، فرهنگ‌پذیری جامعه بسیار مهم است و می‌تواند باعث موفقیت راه‌اندازی آن کسب‌وکار شود. در رابطه با این موضوع، کارآفرین ۳۷ ساله بخش پرورش دام اشاره می‌کند که: «... باید به‌جای دادن ماهی به مردم، ماهیگیری یادشون داد تا بتونن گلیم خودشون رو از آب دربیارن و کمتر برن سراغ کارهای دولتی. متأسفانه جا افتاده که همه درس‌خونده‌ها باید برن توی یه ارگان دولتی و بشین پشت میز و فقط امضاء کنن و منتظر یه حقوق ماهیانه و ثابت باشن...». همچنین، براساس اظهارات کارآفرین ۳۶ ساله بخش پرورش زنبور عسل: «... تلویزیون و رسانه‌های چاپی محدود به بحث کارآفرینی روستایی می‌پردازن و فقط به‌به و چه‌چه می‌کنن که کارآفرینی خوبه. ولی از حرف تا عمل فاصله زیادی هست و همه چی به همین سادگی نیست...». از سوی، کارآفرین ۳۹ ساله بخش طیور اشاره می‌کند که: «... در کشورهای پیشرفته دنیا اول توی هر زمینه‌ای فرهنگ‌سازی میشه و بعدش روی توسعه اقتصادی کار می‌کنن ولی ما اول می‌خواهیم اقتصادمونو درست کنیم و بعدش به دنبال فرهنگ‌سازی بریم، مگه میشه؟!...».

نمودار ۶ چالش‌های فرهنگی را نشان می‌دهد که دلالت بر نبود هنجارهای اجتماعی حامی توسعه کارآفرینی نه‌تنها در سطح جامعه بلکه حتی از سوی نهادهای مربوط دارد. این یافته پژوهش حاضر با نتایج مطالعات امیری و همکاران (۱۳۸۸)، یاسوری و همکاران (۱۳۹۴)، علیدوست و همکاران (۱۳۹۱) و محمدی (۱۳۹۰) مطابقت دارد.

نمودار ۶. چالش‌های فرهنگی توسعه کارآفرینی روستایی

روحیات فردی و خصیصه‌های روان‌شناختی نیز می‌تواند چالشی برای توسعه کارآفرینی محسوب شود (نمودار ۷). بر این مبنا، بی‌انگیزگی و روحیه رقابتی و نوآوری ضعیف، ترس از شکست و روحیه ضعیف ریسک‌پذیری و بدگمانی و بدبینی از عمده‌ترین خصایص فردی چالش‌زا در توسعه کارآفرینی در منطقه مورد مطالعه است که با نتایج مطالعه امیری و همکاران (۱۳۸۸) و ظریفیان و همکاران (۱۳۹۴) مغایرت دارد، ولی با نتایج مطالعه یاسوری و همکاران (۱۳۹۴) و علیدوست و همکاران (۱۳۹۱) همخوانی و مطابقت دارد.

نمودار ۷. چالش‌های شخصیتی - روان‌شناختی توسعه کارآفرینی روستایی

در این راستا، کارآفرین پیشرو ۴۷ ساله در زمینه کشت‌های گلخانه‌ای اشاره می‌کند که: «... تو همین ۲ سال اخیر، قیمت توت‌فرنگی اوایل فصل فروش، کیلویی ۴۵۰۰۰ تومن بود ولی حدود یک ماه بعد می‌رسه به ۲۲۰۰۰ تومن و نهایتاً ما باید کیلویی ۱۲۰۰۰ تومن بفروشیم، حالا این وسط پول (کارگر/ کارتن/ پلاستیک/ بندر/ سم/ کود و...) هم هست. هیچ انگیزه‌ای برای ریسک و رقابت بیشتر را ندارم. ...». فزون بر این، کارآفرین ۳۹ ساله بخش طیور اشاره می‌کند که: «... شرایط بد اقتصادی و بروکراسی پیچیده اداری، انگیزه رو کلاً از آدم می‌گیره و ترس در آدم ایجاد می‌کنه...». در همین راستا، کارآفرین ۴۳ ساله بخش آبرزی‌پروری و شیلات نیز اشاره می‌کند که: «... برخی از افراد مثلاً متخصص دولتی با فلان مدرک فوق‌لیسانس، حتی ماهی را نمی‌شناسند و به مشکلات آبرزی‌پروری و بیماری‌های تخصصی اونا، خصوصاً واسه ماهی گرمابی آشنایی ندارند که این موضوع یک نوع بدبینی در فرد کارآفرین ایجاد می‌کنه و هیچ انگیزه‌ای برای کار نمیزاره».

نتیجه‌گیری

کارکرد و ساختار روستاها، فراهم‌کننده و زمینه‌ساز مزیت‌ها برای ایجاد کسب‌وکارهای کوچک است. از سویی، با توجه به موانع و محدودیت‌های موجود در بخش کشاورزی و روستایی، برای افزایش تولید از طریق توسعه عوامل و تغییرات عمده در فناوری موجود، شاید مناسب‌ترین راه‌حل برای برقرار کردن نرخ رشد لازم در تمامی بخش‌های کشاورزی، بالا بردن راندمان از مجموعه ثابتی از عوامل تولید باشد (چوپچیان و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به هدف مطالعه حاضر، مصاحبه‌های انجام‌شده با کارآفرینان مرتبط هر حیطه، منجر به استخراج هفت چالش اساسی (اقتصادی؛ سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛ پشتیبانی و حمایتی؛ آموزشی - ارتباطی و اطلاع‌رسانی؛ زیرساختی؛ فرهنگی؛ شخصیتی - روان‌شناختی) شد. در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که چالش‌های پیش‌گفته کاملاً با یکدیگر مرتبط می‌باشند، به‌گونه‌ای که هر کدام از آن‌ها زمینه‌ساز برای پیدایش چالش دیگری به‌شمار می‌روند.

نتایج به‌دست‌آمده از چالش‌ها و زیرمجموعه‌های مربوط به آن‌ها، بیانگر آن است که فضای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی، جامعه کنونی عامل رشد و ایجاد انگیزه روان‌شناختی افراد در راستای نیل به کارآفرینی نیست. در این راستا می‌توان اذعان کرد که اقتصاد دولتی و بسته، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های صرفاً متمرکز با رهیافت بالا به پایین و همچنین اوضاع نابسامان تغییر و تحولات بین‌المللی

(تحریم‌ها)، منجر به بی‌ثباتی در قیمت نهاده‌ها و فروش محصولات؛ اخذ مالیات‌های سنگین از کسب‌وکارها؛ بالا رفتن هزینه‌های مربوط به حمل و نقل؛ نبود سرمایه و نقدینگی در بانک‌ها و به تبع آن بالا رفتن نرخ بهره بانکی وام‌های اعطایی به کارآفرینان شده است که این موارد به‌نوبه خود باعث فرار سرمایه‌ها از بخش کشاورزی و روستایی (بی‌اعتمادی به سرمایه‌گذاری در این بخش) و جذب آن‌ها در سایر بخش‌ها و همچنین ترویج فرهنگ دلالی و مقاطعه‌کاری شده است؛ زیرا در شرایط رکود و تورم فعلی، با توجه به اظهارات کارآفرینان مورد مطالعه، تولیدکنندگان از عهده هزینه‌های موجود (نرخ دستمزد نیروی کار که اخیراً به بیش از سه برابر سال قبل شده است، تأمین ادوات و ابزارآلات، تأمین نهاده‌ها، پرداخت مالیات و...) برنمی‌آیند و با سرمایه‌های اندک موجود هم نمی‌توانند در کسب‌وکار کارآفرینانه خود موفقیت چشمگیری داشته باشند. از سویی، می‌توان نتیجه گرفت که هرچند شرایط نامناسب اقتصادی، انگیزه‌ای برای پیشرفت می‌شود و برخی افراد برای رهایی و تغییر چنین وضعیتی، دست به کارآفرینی می‌زنند، اما سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی از عهده آنان خارج است و به‌مثابه سدّی در برابر پیشرفت آنان عمل می‌کند.

در حقیقت، به‌موازات دانشگاه‌ها، شرکت‌های دانش‌بنیان و بازارها، سیاست‌گذاری‌های دولتی در راستای توسعه کارآفرینی، از عوامل کلیدی محسوب می‌شوند، اما نتایج به‌دست آمده‌ای همچون قوانین دست و پاگیر اداری برای ثبت شرکت‌ها، صادرات محصولات، چگونگی تخصیص نامناسب وام‌ها و اعتبارات بانکی، نرخ بالای بهره بانکی در وام‌ها، ضعف نظام بیمه‌ای، موازی‌کاری نهادهای دولتی، عدم امنیت برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و روستایی؛ فقدان استراتژی‌های صحیح و اصولی و مرتبط با بازاریابی محصولات کشاورزی و روستایی و... حاکی از سیاست‌گذاری‌های نامناسب دولتی می‌باشند. از سویی، یکی از معیارهای اساسی که کشورهای توسعه‌یافته را از کشورهای در حال توسعه مجزا می‌کند، فرهنگ تعاون و کار گروهی است و برای رسیدن به یک جامعه کارآفرین (به‌ویژه در بخش کشاورزی و روستایی)، رشد فعالیت‌های تعاونی ضروری است، اما عدم عضویت برخی مدیران در شبکه‌ها و تعاونی‌های مرتبط و یا عدم وجود تعاونی در برخی از صنوف، تدریجاً زمینه‌های شکست در کسب‌وکارها را رقم می‌زند؛ زیرا ماهیت وجود تعاونی‌ها در صنوف مختلف باعث بهره‌مندی اعضا از حمایت‌های مادی و معنوی در شرایط بحرانی همچون تحریم‌شده و زمینه کاهش آسیب‌پذیری در مقابل تحمیل خواسته‌های مشتریان را به‌وجود می‌آورد. این موضوع افزون بر اینکه می‌تواند باعث بهبود سایر ابعاد چالش‌زیرساختی و حمایتی گردد، به بهبود ویژگی‌های روان‌شناختی (انگیزه و روحیه رقابتی و نوآوری/ریسک‌پذیری و...) نیز خواهد انجامید.

در نهایت، به‌منظور کاهش و یا رفع چالش‌های به‌دست آمده از نتایج این پژوهش، پیشنهادهای زیر توصیه می‌شود:

۱. با توجه به تحلیل مصاحبه‌ها و همچنین تجربه محققان از انجام تحقیق حاضر، بسیاری از صنوف در ارائه آمار کارآفرینان حیطة خود ناتوان و یا محافظه‌کارانه عمل می‌کنند. در این راستا، وجود یک بانک اطلاعاتی جامع مربوط به هر دو دسته کارآفرینان (موفق و ناموفق) و دستاوردهای آنان ضروری به‌نظر می‌رسد. همچنین، برای انجام مطالعات وسیع‌تر در این حیطة، راه‌اندازی یک نظام اطلاع‌رسانی و آموزشی قوی در تمامی مراجع و صنوف مختلف (سازمان جهاد کشاورزی، شهرک‌های صنعتی، تعاونی‌های موجود و...) برای ثبت، نگهداری، به‌روزرسانی و بازیابی اطلاعات مربوط ضروری است؛ زیرا علاوه بر نیاز محققان به آمار مختلف، می‌تواند در کاهش چالش‌های روان‌شناختی کارآفرینان نیز مؤثر باشد.
۲. باید در وهله اول، مراکز رشد و کارآفرینی با تأکید بر تحقیق و توسعه در شهرستان جیرفت تأسیس گردد و

سپس به وسیله رسانه‌های گروهی (روزنامه و ماهنامه‌های شهرستان و برنامه‌های صدا و سیما)، نقش الگوهای برتر کارآفرینی و ترویج فرهنگ کارآفرینی در رشد و تعالی جامعه معرفی گردد. حکم‌فرمایی جو کارآفرینانه در محیط‌های آموزشی در کنار ارائه برنامه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، برقراری رابطه متقابل دانشگاه و بنگاه‌های اقتصادی و صنعتی (با توجه به بی‌اعتمادی متقابل این دو به یکدیگر) نیز لازم است در کانون توجه قرار گیرد.

۳. برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های موجود، همواره به‌عنوان ترمزی پیش روی تجاری‌سازی حیطه‌های مختلف کارآفرینی بوده و زمینه‌ساز برای ایجاد سایر چالش‌ها (فرهنگی، زیرساختی، حمایتی و...) می‌باشند. پیشنهاد می‌شود، مقررات و ضوابط دست و پاگیر مربوط به (اخذ سند مالکیت مکان‌ها، قوانین مربوط به ثبت شرکت‌های کارآفرینی، قوانین مربوط به صادرات محصولات، قوانین حقوقی، اداری، مالی، قراردادهای، تشویق‌ها و...) به‌گونه‌ای تدوین گردد که زمینه‌ساز تسهیلگری در زمینه توسعه و ترویج کارآفرینی باشند.

۴. تشکیل تعاونی‌ها و اتحادیه‌های فعال به‌منظور تبادل تجربیات، تشکیل صنایع تبدیلی، تکمیلی و بسته‌بندی، تأمین مواد اولیه و کالاها، حذف دلالی و مقاطعه‌کاری، بازاریابی‌های داخلی و خارجی مرتبط با هرکدام از حیطه‌های کسب‌وکارهای مورد مطالعه و همچنین برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی در زمینه بازاریابی، فروش و صادرات محصولات، ترویج فرهنگ کارآفرینی و... در هرکدام از این تعاونی‌ها توصیه می‌شود.

۵. در نهایت، لازم است با کنترل و نظارت مستمر و همچنین ارائه مشاوره از سوی نهادهای حمایت‌کننده، کارآفرینان پیشرو در هر حیطه، به ادامه فعالیت دلگرم و ترغیب شوند.

منابع

ادیب حاج‌باقری، محسن؛ پرویزی، سرور؛ صلصالی، مهوش (۱۳۹۰). روش‌های تحقیق کیفی. چاپ دوم، تهران: انتشارات بشری.

امیرخانی، حسین؛ اسکندری، زینب (۱۳۹۰). تأثیر ساختار سازمانی بر کارآفرینی درون‌سازمانی در کسب‌وکارهای کوچک. کارآفرین ناب، ۳ (۱۵)، ۳۳-۴۳.

امیری، مجتبی؛ زالی، محمدرضا؛ مجد، مهدی (۱۳۸۸). محدودیت‌های راه‌اندازی کسب و کارهای نوظهور. توسعه کارآفرینی، ۲ (۱)، ۱۰۲-۸۱.

برخورداری، فاطمه (۱۳۸۹). چالش‌ها و راه‌کارهای توسعه کسب‌وکارهای خانگی. ماهنامه بازار کار، ۱۱ (۵۹۳)، ۶. چوپچیان، شهلا؛ اسدی، علی؛ کلانتری، خلیل؛ بیگلری‌فرد، علی (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر راندمان گلخانه‌های توت‌فرنگی؛ راهکارهایی برای توسعه کارآفرینی کشاورزی. نشریه مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۲ (۲)، ۴۶-۳۵. doi: 20.1001.1.24767735.1394.2.2.3.7

خسروی‌پور، بهمن؛ برادران، مسعود؛ غنیان، منصور؛ منفرد، نوذر؛ گودرزی، زهرا (۱۳۹۰). بررسی ضرورت و ویژگی‌های یک تعاونی کشاورزی کارآفرین. کار و جامعه، ۱ (۱۳۵)، ۴۷-۵۴.

رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمداله (۱۳۸۹). توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی (تعاریف، دیدگاه‌ها و تجربیات). چاپ اول، تهران: سمت.

سازمان جهاد کشاورزی جنوب کرمان (۱۴۰۰). گزارش وبسایت فرهنگی، اجتماعی پیرامون تولیدات کشاورزی جیرفت: جنوب کرمان رتبه نخست تولید محصولات جالیزی گلخانه‌ای کشور را دارد. قابل دسترس در سایت:

- شفیعی، مسعود؛ شقاقی، عبدالرضا (۱۳۸۲). *افزایش مشارکت مؤثر و رقابتی در بخش صنایع کوچک و متوسط*. تهران: موسسه خدمات فرهنگی رسا.
- ظریفیان، شاپور؛ پیش‌بهار، اسماعیل؛ عادلی ساردویی، مهدی؛ شریفی، امید (۱۳۹۴). ویژگی‌های روان‌شناختی مؤثر بر کارآفرینی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۱ (۱)، ۳۰-۱۹. doi: 20.1001.1.20081758.1394.11.1.2.6
- عابدی، حیدرعلی (۱۳۸۵). تحقیقات کیفی. *روش‌شناسی در علوم انسانی*، ۱۲ (۴۷)، ۸۰-۶۲.
- عابدی، حیدرعلی (۱۳۸۹). کاربرد روش تحقیق پدیدارشناسی در علوم بالینی. *راهبرد*، ۱۹ (۵۴)، ۲۲۴-۲۰۷. doi: 20.1001.1.10283102.1389.18.1.6.1
- علیخانی دادوکلایی، مهدی؛ اصغرنژاد، لادن (۱۳۹۳). اهمیت و ضرورت توجه به کارآفرینی در برنامه‌های آموزش کشاورزی. *نشریه مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۱ (۲)، ۱۴-۱. doi: 20.1001.1.24767735.1393.1.2.1.8
- علیدوست، سمیه؛ لشکرآراء، فرهاد؛ فرج‌اله حسینی، سید جمال (۱۳۹۱). اولویت‌بندی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی شهرستان گرمسار. *کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان*. بابلسر.
- محمدی، مقداد (۱۳۹۰). *اشتغال زنان و نقش آن در توسعه کشور*. قابل دسترس در: www.jobportal.ir.
- محمدی الیاسی، قنبر؛ نوتاش، هادی (۱۳۹۰). شناسایی ریشه‌های شکست کارآفرینان کارکشته ایرانی (نگاهی روایتی - گفتمانی). *توسعه کارآفرینی*، ۴ (۳)، ۵۰-۳۱.
- یاسوری، مجید؛ قرشی، محمدباسط؛ وطن‌خواه ژیلایا (۱۳۹۴). تحلیل موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مورد: دهستان گوراب‌پس‌فومن گیلان). *پژوهش‌های روستایی*، ۶ (۲)، ۳۴۳-۳۲۳. doi: 20.1001.1.20087373.1394.6.2.5.1

References

- Abedi, H. (2006). Qualitative Research. *Methodology of Social Sciences and Humanities*, 12 (47), 62-80 (in Persian).
- Abedi, H. (2010). Applying Phenomenological Method of Research in Clinical Sciences. *Strategy*, 19 (54), 207-224. doi: 20.1001.1.10283102.1389.18.1.6.1 (in Persian).
- Adewumi, S. A., & Keyser, E. (2020). Challenges and prospects of rural entrepreneurship: a discourse analysis of selected local government areas of Osun state, Nigeria. *International Journal of Business and Management Studies*, 12 (2), 544-560. Studies, 10 (3), 220-233.
- Adib Haj Bagheri, M., Parvizi, S., & Salsali, M. (2010). *Qualitative research methods*. 2nd edition, Tehran, Bushra Publications (in Persian).
- Agricultural Jihad Organization of Southern Kerman (2021). *Cultural and social website report about Jiroft agricultural products: South of Kerman ranks first in the production of greenhouse net products in the country*. Available at: <https://sjkj.ir/?p=5044> (in Persian).
- Ajmeri, S. R. (2012). *Entrepreneurship Development*. India: LULU Press.
- Alidost, S., Lashkarara, F., & Farajolehosseini, S. J. (2012). *Prioritizing barriers to entrepreneurship development of rural women in Garmsar city*. National conference of entrepreneurship and management of knowledge-based businesses. Babolsar (in Persian).
- Alikhanidadvokalaei, M., & Asgharnezhad, L. (2014). The importance and necessity of paying attention to entrepreneurship in agricultural education programs. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 1 (2), 1-14. doi: 20.1001.1.24767735.1393.1.2.1.8 (in Persian).
- Amiri, M., Zali, M. R., & Majd, M. (2009). Limitation on Emergent Businesses. *Journal of Entrepreneurship Development*, 2 (1), 81-102 (in Persian).
- Amirkhani, H., & Eskandari, Z. (2010). The effect of organizational structure on intra-organizational entrepreneurship in small businesses. *Lean Entrepreneur*, 3 (15), 33-43 (in Persian).

- Barkhordari, F. (2000). Home business development challenges and strategies. *Bazare Kar Monthly*, 11 (593), 6 (in Persian).
- Burns, N., & Grove, S. (2005). *The practice of nursing research, conduct, critique and utilization*. Philadelphia.
- Chobchian, S., Asadi, A., Kalantari, K., & Beyglarifard, A. (2015). Investigating factors affecting the efficiency of strawberry greenhouses; Strategies for the development of agricultural entrepreneurship. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 2 (2), 35-46. doi: 20.1001.1.24767735.1394.2.2.3.7 (in Persian).
- Fortunato, M. W. P. (2014). Supporting rural entrepreneurship: A review of conceptual developments from research to practice. *Community Development*, 45 (4), 387- 408. doi:10.1080/15575330.2014.935795
- Hashemi, M., & Hejazi, Y. (2011). Factor affecting members' evaluation of agri-business ventures effectiveness. *Journal of Evaluation and Program Planning*, 34 (1), 51- 60. doi:10.1016/j.evalprogplan.2010.07.002
- Henderson, J. (2002). Building the rural economy with high-growth entrepreneurs. *Economic Review- Federal Reserve Bank of Kansas City*, 87 (3), 45- 75.
- Ihejiamazu, G. C. (2019). The role of entrepreneurship in rural development in Cross-River State, Nigeria. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 3 (6), 85-91.
- Kania, I., Anggadwita, G., & Alamanda, D. T. (2021). A new approach to stimulate rural entrepreneurship through village-owned enterprises in Indonesia. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 15 (3), 432-450. doi: 10.1108/JEC-07-2020-0137
- Khosravipour, B., Baradaran, M., Ghanian, M., Mofared, N., & Godarzi, Z. (2010). Investigating the necessity and characteristics of an entrepreneurial agricultural cooperative. *Work & Society*, 1 (135), 47-54 (in Persian).
- Mohammadi, M. (2011). *Women's employment and its role in the country's development*. Available at: www.jobportal.ir (in Persian).
- Mohammadieliasi, A., & Notash, H. (2011). Identifying the roots of failure of experienced Iranian entrepreneurs (narrative-discourse perspective). *Journal of Entrepreneurship Development*, 4(3), 31-50 (in Persian).
- Nguyen, T. T., Shahreki, J., Van Hong, P., & Van Tung, N. (2021). Rural entrepreneurship in Vietnam: identification of facilitators and barriers. In *Rural Entrepreneurship and Innovation in the Digital Era*, 159-178. IGI Global.
- Niskanen, A. (2007). Forest-base Entrepreneurship and Rural Development in Europe. *IUFRO European congress 2007: Forestry in the Context of Rural Development*, Warsaw.
- Nurlaela, S. (2021). The motivation of young Chili farmers in sandy land of special region of Yogyakarta, Indonesia. In *E3S Web of Conferences*, 232, 01038). EDP Sciences. doi:10.1051/e3sconf/202123201038
- Patel, B., & Chavda, K. (2013). Rural entrepreneurship in India: Challenge and problems. *International Journal of Advance Research in Computer Science and Management Studies*, 1 (2), 28-37.
- Roknodineeftekhari, A. R., & Sajasigheyari, H. (2010). *Rural development with an emphasis on entrepreneurship (definitions, views and experiences)*. First edition, Tehran: Samt Publications (in Persian).
- Saxena, S. (2012). Problems faced by rural entrepreneurs and remedies to solve. *Journal of Business and Management*, 3 (1), 23-30.
- Shafii, M., & Shaghghi, A. R. (2002). *Increasing effective and competitive participation in small and medium industries*. Tehran: Publications of Rasa Cultural Services Institute (in Persian).
- Shleifer, A., & La Porta, R. (2008). The unofficial economy and economic development. *Brookings papers on economic Activity*, 275- 352.
- Yasouri, M., Ghorashi, M., & Vatankhah Kalurazi, Z. (2015). Analysis of barriers and solutions

to the development of rural women's entrepreneurship (case of Gurabpass Rular, foman). *Journal of Rural Research*, 6 (2), 323-342. dor: 20.1001.1.20087373.1394.6.2.5.1 (in Persian).

Zarifian, S., Pishbahar, E., Adeli Sardoei, M., & Sharifi, O. (2015). Psychological Characteristics Affecting the Entrepreneurship of Agricultural Students of Tabriz University. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 11 (1), 19-30. dor: 20.1001.1.20081758.1394.11.1.2.6 (in Persian).

